

Methodenboek

Overzicht begeleidingsmethoden Sprank

Datum	15 december 2021
-------	------------------

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Methodenboek.....	4
3. Ondersteunende hulpmiddelen.....	13
4. Referentielijst.....	16

1 Inleiding

Stichting Sprank biedt zorg aan mensen met een verstandelijke beperking. Binnen de zorgsector die zich op deze mensen richt, is een scala aan begeleidingsmethoden in gebruik. De inzetbaarheid ervan verschilt. Sommige methoden zijn bijvoorbeeld gericht op een specifieke zorgvraag of op een specifiek ontwikkelingsniveau. Andere modellen richten zich op de persoon en weer andere op het beïnvloeden van de context van de persoon.

Dit boek geeft een overzicht van de verschillende methoden waarmee binnen Stichting Sprank gewerkt wordt. Hiermee streven we ernaar dat elke client de ondersteuning krijgt die passend is bij zijn of haar individuele en unieke zorgbehoefte.

Het 'werken met een methode' kan in het werkveld verschillende betekenissen hebben. Zo wordt er methodisch gewerkt wanneer we spreken over het werken volgens een zorgplancyclus. Hierin wordt volgens een terugkerende cyclus gewerkt aan het zorgplan (schrijven van zorgplan, kwartaal- en halfjaarevaluaties). Daar gaat dit methodenboek echter niet over. Dit boek beschrijft het werken met *begeleidingsmethoden*.

In hoofdstuk 2 staat het methodenboek weergegeven. Een aantal begeleidingsmethoden bewijst al jarenlang hun bruikbaarheid. In de afgelopen jaren zijn ook nieuwe methoden ontwikkeld die aansluiten bij de zorgvraag van de cliënten van Stichting Sprank. Dit methodenboek geeft een overzicht van methoden die mogelijk passend zijn bij de zorgbehoefte van de cliënt. Het overzicht is niet uitputtend. Dit methodenboek is onder andere bedoeld om te inspireren; andere methoden kunnen ook ingezet worden.

Tot slot is het van belang om het werken met een begeleidingsmethode in het juiste perspectief te zetten. Binnen Stichting Sprank is het individuele zorgplan van de cliënt altijd leidend voor de zorg en ondersteuning die geboden wordt. Hierin staat de zorgbehoefte van de cliënt beschreven. Een begeleidingsmethode kan ondersteunend zijn in het bieden van deze zorg. Begeleiders en gedragsdeskundige stemmen samen af welk middel passend is. Een kritische blik blijft nodig om periodiek te bepalen of de ingezette begeleidingsmethode nog steeds passend is bij de zorgbehoefte van de cliënt.

2 Methodenboek

De beschreven methoden worden binnen Sprank veelvuldig ingezet. Zoals gezegd is de zorg die geboden wordt breder. Het individuele zorgplan van de cliënt is altijd leidend voor de zorg en ondersteuning die gegeven wordt. Een begeleidingsmethode kan ondersteunend zijn in het bieden van deze zorg. In samenwerking met de gedragsdeskundige wordt de individuele begeleidingsstijl door begeleiders opgesteld en voortdurend geoptimaliseerd.

Veel methoden zijn te gebruiken voor een brede doelgroep. Dit methodenboek is daarom niet ingedeeld in thema's of gecategoriseerd in de mate van verstandelijke beperking. In de beschrijving van de methode is te lezen voor welke doelgroep deze ontwikkeld is.

Daarnaast is een aantal werkwijzen opgenomen in dit methodenboek. Dit zijn veelgebruikte instrumenten binnen Sprank. Deze werkwijzen kunnen ondersteunen in de begeleiding van de cliënt.

De volgende begeleidingsmethoden worden genoemd:

- ARGOS
- Belevingsgerichte ouderenzorg
- Driehoekskunde
- De Draad
- Geef me de 5
- Gentle Teaching
- Maak me niet down
- Heijkoop
- LACCS
- Methode Urlings
- Oplossingsgericht Werken
- Het programma perspectief
- Triple- C

ARGOS - Matthijs Heijstek en Henri Koelewijn

De ARGOS-methodiekⁱ geeft handvatten aan begeleiders van cliënten met een hechtingsstoornis en een licht verstandelijke beperking. De knelpunten die begeleiders tegenkomen in het werken met deze cliënten zijn vertaald naar hulpvragen. De vijf kernhulpvragen van de cliënt gaan over Angst, Relaties, Gewetensontwikkeling, Overlevingsgedrag en Stress (ARGOS).

Bij elk van deze hulpvragen worden handvatten voor de begeleiding gegeven.

- Angst: Om de existentiële angsten tegen te gaan probeert de begeleider prikkels terug te dringen, voorspelbaarheid te creëren en te werken vanuit duidelijke rollen.
- Relaties: Om een werkrelatie met de cliënt aan te kunnen gaan is de begeleider zich bewust van zijn eigen affecties en leert hij deze op de achtergrond te plaatsen. De begeleider moet niet te dicht op de huid van de cliënt zitten, maar ongemerkt de regie voeren.

- Geweten: Om de achtergebleven gewetensontwikkeling te ondersteunen zal de begeleider moeten werken met controle in de vorm van 'zichtbare flitspalen' en met zorgvuldig opgezette beloningssystemen en sancties. De begeleider moet leren het grillige gedrag van de cliënt te herkennen als overlevingsgedrag en de cliënt daarbij ondersteunen door handelingsalternatieven aan te reiken die hierbij passen.
- Stress: De begeleider kan helpen de stress die de cliënt heeft te laten afvloeien door lichamelijke inspanning en ontspanning te organiseren, of door andere lichaamsgerichte stressventieltjes, zoals muziek.

De handvatten zijn op maat voor een specifieke cliënt en de context van deze cliënt. Door als team voor de individuele cliënt begeleidingsafspraken te maken, kan er meer rust ontstaan. Zowel voor de begeleiders als voor de cliënt zal hierdoor de stress afnemen en zal het gedrag voortkomend uit de hechtingsstoornis minder extreem en minder uitvergroot zijn.

De methode is ook te gebruiken voor cliënten met een matige tot ernstige verstandelijke beperking, maar de handelingsadviezen moeten dan vertaald worden naar het lagere ontwikkelingsniveau.

Belevingsgerichte ouderenzorg - Cora van der Kooij en Elke Weidner

Belevingsgerichte ouderenzorgⁱⁱ is een methode voor het begeleiden van mensen met een verstandelijke beperking in de levensfase van het ouder worden. De methode komt voort uit het Zingevingmodel (Van der Kooij, 2006). Dit model benadrukt hoe belangrijk begeleiders zijn in het leven van de cliënt. Begeleiders brengen veel tijd door met de bewoners en hebben daardoor zicht op het functioneren van de cliënt. Ook op dat wat niet goed gaat of verloren gaat bij het ouder worden. Dit model benadrukt dat een team dient te werken vanuit een communicatieve cultuur waarin je met elkaar uitgangspunten en begeleidingsbehoeften kunt formuleren.

Aan de hand van vragen worden begeleiders zich meer bewust van de hulpvragen van de ouder wordende cliënt. Als team van begeleiders breng je zo de gevoelens en behoeften van de cliënt in kaart. Dit vraagt om verdieping in zijn/haar belevingswereld, met specifieke aandacht voor de beleving rondom het ouder worden. Vervolgens wordt dit omgezet in omgangsadviezen.

Het optreden en het verloop van ouderdomsverschijnselen verschilt per persoon, waardoor het niet goed mogelijk is om een algemene typering te geven van 'de oudere cliënt'. Onderstaande richtlijn kan niettemin gebruikt worden om te beoordelen of deze methode passend is voor de cliënt. In de VGZ-sector wordt de volgende indeling gehanteerd:

- mensen met syndroom van Down en mensen met een ernstige verstandelijke beperking van boven de 40 jaar
- mensen met een matig verstandelijke beperking boven de 50 jaar
- mensen met een licht verstandelijke beperking boven de 65 jaar

Daarnaast is de methode ook geschikt voor mensen met een verstandelijke beperking en dementie.

Driehoekskunde - Chiel Egberts

Driehoekskundeⁱⁱⁱ is ontwikkeld voor en binnen de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. De methode kan echter ook binnen andere doelgroepen gebruikt worden. Driehoekskunde gaat over samenwerken in de driehoek van cliënt, familieleden en professional. De cliënt staat in de top van de driehoek. Het uitgangspunt van Driehoekskunde is dat de cliënt niet op zichzelf staat, maar dat hij onlosmakelijk deel uitmaakt van een gezin. Iedere deelnemer van de driehoek staat in zijn eigen hoek en heeft daarmee een eigen positie in de driehoek. Daarnaast is de relatie tussen de personen uit de driehoek een belangrijk onderdeel van de visie van Driehoekskunde.

Binnen Driehoekskunde wordt gewerkt met drie principes: volgorde, verbinding en positie. Vanuit deze principes zijn voor elke deelnemer in de driehoek motto's omschreven. Deze motto's zijn belangrijke vertrekpunten voor de professional in de omgang met de cliënt en diens systeem.

De methode is bruikbaar voor mensen met een verstandelijke beperking van elk niveau. Daarnaast is de methode voor een specifieke groep uitgewerkt, namelijk voor de symbiotische driehoek.

De draad - Gerrit Vignero

'De draad'^{iv} is een methode over afstemming tussen de cliënt en de begeleider. Hierin is 'de draad' een metafoer om de emotionele ontwikkeling te verhelderen. De ontwikkelingspsychologie wordt vertaald in eenvoudige, bruikbare woorden voor ouders en begeleider. De methode geeft uitleg over de fasen binnen de emotionele ontwikkeling. Bij inzet van deze methode ga je op zoek naar de kwetsbare plekken in de ontwikkeling van de cliënt. Van daaruit ontstaan begeleidingsstrategieën. Vignero maakt visueel hoe elke fase een eigen type draad kent. Een draad die loopt tussen het kind en de ouder of tussen de cliënt en de begeleider. Vanuit deze methode onderzoek je de interactie tussen beiden. Dit geeft handvatten aan de begeleider om aan te sluiten bij hetgeen de cliënt aankan.

Deze methode is zinvol om te gebruiken naast het diagnostische instrument SEO- R². Zowel het instrument als deze begeleidingsmethode komt voort uit hetzelfde project en is gebaseerd op het model van A. Došen over de emotionele ontwikkeling. In het visuele schema behorend bij 'De draad' wordt ook de link gelegd met de SEO- R².

De methode is bruikbaar voor alle ontwikkelingsniveaus. Het model geeft een gemeenschappelijke, beeldende taal aan ouders en begeleiders.

Geef me de 5 - Colette de Bruijn

De methode 'Geef me de 5' biedt handvatten voor het begeleiden van mensen met een autismespectrumstoornis, een verstandelijke beperking of van andere doelgroepen die problemen ervaren als gevolg van storingen in de informatieverwerking.

Mensen met autisme hebben door hun gefragmenteerde waarneming moeite met het overzien van het grote geheel, waardoor het niet altijd lukt om taken uit te voeren. De methode 'Geef me de 5' is een hulpmiddel voor mensen met autisme om de puzzel compleet te maken. De stukken worden in elkaar gelegd en per puzzelstuk wordt de bijbehorende informatie gegeven. Door de puzzel frequent te gebruiken, slijt deze wijze van werken in bij de persoon met autisme, waardoor hij steeds adequater informatie verzamelt en vragen stelt.

De puzzel bestaat uit vijf stukjes: Wie? Wat? Hoe? Waar? en Wanneer?

1. Wie? Dit wijst op wie wat doet.
2. Wat? Dit wijst op de concrete taken die moeten worden uitgevoerd.
3. Hoe? Dit gaat om de wijze waarop deze zaken moeten worden uitgevoerd.
4. Waar? Dit maakt duidelijk op welke plaats de taak wordt uitgevoerd.
5. Wanneer? Dit wijst op het moment waarop de taak start en waarop deze stopt.

Wanneer alle puzzelstukjes zijn ingevuld, is het voor de persoon met autisme duidelijk wat er gaat gebeuren. Door als team van begeleiders deze methode te hanteren, bevordert je het eenduidige werken. Dit biedt betrouwbaarheid en veiligheid aan de cliënt. Het streven is dat hiermee de stress bij de cliënt wordt verlaagd en er meer rust en ruimte voor ontwikkeling ontstaat.

De methode 'Geef me de 5' is empirisch ontwikkeld en later wetenschappelijk onderbouwd (*De Bruin, 2017*). Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt ook dat de methode duidelijk effect heeft (*Naber, 2017*).

Gentle Teaching - John McGee

Gentle Teaching^{vi} is gebaseerd op de psychologie van de wederzijdse afhankelijkheid (McGee). Dit gedachtegoed stelt dat mensen zich alleen binnen een veilige, wederkerige relatie met anderen op een natuurlijke wijze ontwikkelen. Daarom staat binnen Gentle Teaching het nastreven van een onvoorwaardelijke, wederkerige vertrouwensrelatie tussen de cliënt en de begeleider centraal. Hierin wordt de term 'companionship' gebruikt. Deze vertrouwensrelatie is voor de cliënt de basis om met oplopende spanning om te gaan of om op deze momenten open te blijven staan voor ondersteuning. Niet het aan- en afleren van van gedrag staat centraal (gedragstherapeutische technieken), maar het ontwikkelen vanuit een vertrouwensrelatie.

Aspecten bij het werken vanuit Gentle Teaching:

- Start met beeldvorming over de cliënt.
- De cliënt leert zich onvoorwaardelijk veilig te voelen. Het (leren) openstaan voor companionship wordt nagestreefd. Vanuit zo'n relatie leert de cliënt om ook bij oplopende spanning verbonden te blijven met de begeleider en op de regie van de begeleider te vertrouwen.
- De begeleider vergroot zijn/haar inzicht in eigen emoties en ontwikkelt vaardigheden om verstorende emoties los te laten. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid om de relatie met de cliënt te ontwikkelen.

Maak me niet Down - Karel de Corte

De Vlaamse orthopedagoog Karel de Corte schrijft in zijn boek 'Maak me niet Down^{vii}' over een benaderingswijze van mensen met het syndroom van Down. Deze benaderingswijze is gestoeld op de visie van Gentle Teaching. De Corte schrijft: *'Bij Gentle Teaching ligt de nadruk niet op iemands gedrag, maar op iemands wezen. Op de relatie, op de verbinding. Elk mens wil fundamenteel graag gezien worden, ook mensen met downsyndroom. Ik zou bijna willen zeggen dat gezien worden juist voor hen van groot belang is, alleen al vanwege hun extreme wil om te behagen.'*

(<https://www.vgn.nl/achtergrond/karel-de-corte-mensen-met-down-hebben-ook-een-gesloten-kant>)

In 'Maak me niet Down' worden de eigenheid en de kwetsbaarheden van mensen met het syndroom van Down beschreven. De Corte beschrijft dat veel mensen met dit syndroom behalve een open kant, ook een gesloten en moeilijk toegankelijke kant hebben. Vanuit vele voorbeelden geeft De Corte inzicht in de zorgbehoefte van mensen met het syndroom van Down en geeft hij handvatten voor de begeleiding.

Heijkoop - Jacques Heijkoop

De methode Heijkoop^{viii} is een vorm van samenwerken tussen een Heijkoop-trainer en een groep begeleiders (en verwanten indien gewenst) die een cliënt begeleiden in het dagelijks leven. Tijdens werkbijeenkomsten met begeleiders en verwanten wordt de bewustwording en het inzicht in het functioneren van de cliënt vergroot. Hiervoor worden verschillende instrumenten ingezet. Aan de hand van deze instrumenten wordt inzichtelijk hoe de cliënt functioneert op zijn eigen, unieke wijze. Door het gebruik van deze instrumenten wordt het kijken naar en denken over de cliënt ingrijpend veranderd. De vernieuwde kijk heeft invloed op de wijze waarop de begeleider met de cliënt omgaat. Dit leidt ertoe dat het contact met de cliënt op een positieve wijze wordt beïnvloed. Gedurende het traject zal het contact met de cliënt steeds meer vanuit een samenwerking komen.

De instrumenten die hiervoor gebruikt worden zijn:

1: Ontdekkend kijken:

Door middel van een videoanalyse wordt de unieke lichaamstaal van de cliënt onderzocht. Al kijkend worden de begeleiders gestimuleerd om zicht te krijgen op het standpunt van de cliënt.

2: Constructieve hantering probleemgedrag:

Dit helpt de begeleider inzien wat het probleemgedrag betekent voor de cliënt. Vanuit dit inzicht kan een andere oplossing voor het probleemgedrag worden gevonden om tot een betere samenwerking te komen.

3: Functioneringsprofiel

Dit profiel geeft inzicht in de gebieden waarin de cliënt over- of onderschat wordt. Vanuit meer inzicht hierin kan beter afgestemd worden op wat de cliënt aankan.

4: Relatiedynamiek

Hierin krijgt de begeleider meer zicht op het beroep dat hij op de cliënt doet en andersom. Hierdoor kan een vastgelopen relatie weer dynamisch worden.

5: Videotraining

Videotraining helpt de begeleider om nieuwe kwaliteiten te ontwikkelen en zichzelf hierop feedback te geven.

De methode Heijkoop is in te zetten in een brede doelgroep: van EVMB tot licht verstandelijk beperkt.

LACCS - De Geeter en Munsterman

Het LACCS-programma^{ix} wordt voorgesteld als een huis met een fundament, drie kamers en een dak. LACCS is ontwikkeld door Karin de Geeter en Kirsten Munsterman. De methode beschrijft als 'fundament' van het huis een goed leven voor mensen met een ernstige of meervoudige beperking (EVMB). Een van de LACCS-kamers beschrijft vijf belangrijke

gebieden, namelijk: lichamelijk welzijn, alertheid, contact, communicatie en stimulerende tijdsbesteding. Voor een goed leven moet het op al deze gebieden goed voor elkaar zijn.

Een van de hulpmiddelen is het 'goed-leven-gesprek'. Volgens de LACCS-kamer 'waarden' wordt besproken wat het leven voor deze unieke cliënt goed maakt. Ook het kennen van de ontwikkelingsleeftijd van de cliënt aan de hand van de kamer 'ontwikkelingsdenken' draagt bij aan het welbevinden van de cliënt. In een ontwikkelingsfasengesprek wordt onderzocht in welke ontwikkelingsfase iemand zit. Op ieder van de vijf LACCS-gebieden is deskundigheid nodig. Het fundament en de drie kamers (de waarden, de vijf gebieden en het ontwikkelingsdenken) uit de LACCS-methode worden bijeengehouden door het 'dak' methodisch werken.

Het LACCS-programma is gebaseerd op evidence based kennis en op inzichten vanuit de praktijk (practice based kennis). Inspiratiebronnen zijn:

- de domeinen van kwaliteit van bestaan van Schalock
- de ervaringsordening van Timmers-Huigens
- Anton Došen over het emotionele ontwikkelingsniveau
- Van Wouwe en Van de Weerd met de methode Triple-C.

De methode staat beschreven in het boek 'Koffie met een koekje'.

Methode Urlings - Harry Urlings

De methode Urlings^x is ontwikkeld door Harry Urlings en komt voort uit de fenomenologische benadering. De methode is bedoeld voor de ouder wordende en dementerende cliënt. Vanuit deze benadering probeer je de behoeften en beleving van de cliënt duidelijk te krijgen en centraal te stellen in de begeleiding. Dit heeft tot doel om de cliënt een zo gelukkig mogelijke oude dag te bieden. Het uitgangspunt is een respectvolle omgang met de cliënt. Het 'Levensboek' is hierin een belangrijk middel om het levensverhaal van de cliënt te leren kennen. Dit biedt handvatten aan de begeleider om in het alledaagse leven aandacht te hebben voor het leven en de beleving van de cliënt. De methode is geschikt voor alle niveaus.

Oplossingsgericht werken - Steve De Shazer en Insoo Kim Berg

Binnen Oplossingsgericht werken^{xi} worden samen met de ander oplossingen geconstrueerd. Door de ander te bevragen verduidelijk je samen wat het probleem is en zoek je naar manieren om het probleem om te buigen naar een meer gewenste situatie. Hierdoor staat niet het probleem centraal, maar de situatie die je ervoor in de plaats wilt. De autonomie

van de cliënt wordt versterkt doordat de cliënt oplossingen bedenkt die van hemzelf zijn. Van de begeleider vraagt dit een houding van vertrouwen in de cliënt.

Om met deze methode te kunnen werken is het belangrijk dat er een dialoog gevoerd wordt. Hierdoor is deze methode in te zetten bij mensen met een verstandelijke leeftijd vanaf 5 á 6 jaar (licht en matig verstandelijk beperkt niveau). Uit onderzoek is gebleken dat coaching (begeleiding) vanuit de oplossingsgerichte wijze ook voor mensen met een ernstige verstandelijke beperking positieve effecten geeft. De begeleidingsstijl en de kwaliteit van de relatie tussen de cliënt en de begeleider verbeterde.

Het programma Perspectief – Vlaskamp

Het programma Perspectief^{xii} richt zich op de ondersteuning van cliënten met een (zeer) ernstige verstandelijke en meervoudige beperking (ZEVMB). De onderliggende visie van het programma Perspectief is dat mensen met ZEVMB een relatie kunnen aangaan met hun omgeving en dat ze hiervoor hun wensen en behoeften duidelijk kunnen maken. De cliënt is in staat om te reageren op zijn omgeving en kan invloed uitoefenen op het handelen van de begeleider. Het is aan de begeleider om de signalen van de cliënt te herkennen en te begrijpen. Programma Perspectief werkt vanuit een interdisciplinaire aanpak, zodat alle betrokkenen weten wat belangrijk is voor de cliënt.

Om dit gezamenlijk aan te gaan geeft het programma verschillende handvatten en instrumenten. Het programma bestaat uit een aantal stappen die in een vaste volgorde steeds opnieuw worden doorlopen. Beginnend bij de beeldvorming op de volgende gebieden: functionele mogelijkheden van de cliënt, adaptief gedrag, participatie/interactie/sociale rollen, gezondheid en de context. Vanuit deze beeldvorming worden doelen opgesteld. Na evaluatie van deze doelen worden de verkregen inzichten verwerkt in de beeldvorming, waarna de stappen opnieuw doorlopen kunnen worden. Bij dit programma is betrokkenheid van ouders/ verwanten van belang. De effectiviteit van het programma is in wetenschappelijk onderzoek aangetoond.

Triple-C - Hans van Wouwe

Triple-C^{xiii} is een behandel- en begeleidingsmodel. De drie C's staan voor: cliënt, coach en competentie. Triple-C is gericht op het verbeteren van de kwaliteit van leven en het bevorderen van de geestelijke gezondheid van mensen met een verstandelijke beperking. Het fundament van de Triple-C-behandeling ligt niet in de psychische stoornis, verstandelijke beperking of het probleemgedrag, maar in de algemeen menselijke behoeften. De fysieke, emotionele, mentale en zingevende behoeften worden

onderscheiden. Triple- C werkt vanuit de visie dat een mens bij wie alle behoeften worden vervuld geen probleemgedrag vertoont en gelukkig is. Het perspectief voor cliënten is het ervaren van het gewone leven.

Het team van begeleiders richt zich op drie pijlers. De eerste pijler is het aangaan van een onvoorwaardelijke relatie met de cliënt. Vervolgens wordt gewerkt aan een betekenisvolle daginvulling. De derde pijler is het anders kijken naar probleemgedrag. Een bekend beeld binnen de Triple-C-methode is dat van het topje van de ijsberg. Dit beeld laat zien dat het van belang is om oog te hebben voor de diepere oorzaken van probleemgedrag en je niet te laten leiden door het topje van de berg, namelijk: het *zichtbare* probleemgedrag.

Dit vraagt om een intensieve samenwerking tussen de cliënt en de begeleider. De dialoog tussen beiden staat hierin centraal. De methode zal dus voor elke individuele, unieke cliënt op zijn eigen wijze invulling krijgen, passend bij zijn voorgeschiedenis en ondersteuningsbehoefte.

Triple-C gebruikt elementen van methoden waarvan de effectiviteit is aangetoond in wetenschappelijk onderzoek.

3 Ondersteunende hulpmiddelen

Naast het gebruik van begeleidingsmethoden zijn ook ondersteunende hulpmiddelen zinvol om te gebruiken in de begeleiding van de cliënt. Vanuit de uitvraag bij begeleiders is naar voren gekomen dat meerdere hulpmiddelen worden ingezet op de woonlocaties van Sprank. Een aantal van deze hulpmiddelen is opgenomen in dit methodenboek. Deze lijst is bedoeld ter inspiratie en is niet uitputtend.

Ook voor de inzet van hulpmiddelen is het van belang dat er afstemming plaatsvindt met het team van begeleiders en de gedragsdeskundige. Dit om na te gaan of het hulpmiddel passend is bij de individuele zorgvraag van de cliënt.

Een Taal Erbij^{xiv}

Dit hulpmiddel is te gebruiken bij de gespreksvoering. Tijdens de gespreksvoering wordt gebruik gemaakt van Playmobil en Duplo-poppetjes en van aanvullend materiaal die een symbolische functie hebben voor het leven van de cliënt. De realiteit van de cliënt wordt hierdoor gestructureerd en meer tot een gevoelde werkelijkheid gemaakt. De visuele component van Een Taal Erbij' sluit goed aan bij de doelgroep van mensen met een verstandelijke beperking. Een nadeel is dat er risico bestaat op een onjuiste inzet van de methode; het vraagt training en coaching om deze werkwijze goed toe te passen.

Hermeneutische cirkel^{xv}

De hermeneutische cirkel is een hulpmiddel voor de beeldvorming van een cliënt. Dit instrument helpt af te stemmen op wat de cliënt kan en aankan. De cirkel onderscheidt de volgende gebieden: emotionele, lichamelijke, verstandelijke en sociale ontwikkeling, interactie/communicatie, psychische en of psychiatrische problematiek en de levensgeschiedenis. Na het invullen van al deze gebieden is na te gaan in hoeverre er sprake is van een harmonisch/disharmonisch profiel. Dit geeft inzicht in de begeleidingsstijl die nodig is. Het kan blijken dat informatie ontbreekt en dat aanvullend onderzoek wenselijk is om de ondersteuningsbehoefte te verhelderen.

Ik ben speciaal^{xvi}

Dit hulpmiddel is een werkboek met psycho-educatie over autisme. 'Ik ben speciaal' is geschikt voor mensen met een licht verstandelijke beperking en autisme. Aan de hand van werkbladen kunnen met de cliënt verschillende thema's besproken worden. De thema's zijn: ik ben uniek, mijn brein, anders zijn en autisme. De module is erop gericht om de zelfkennis over autisme te vergroten en om handvatten te bieden in het omgaan met de uitdagingen die voortkomen vanuit autisme.

Ik mis je zo^{xvii}

Dit hulpmiddel is bedoeld voor cliënten die te maken krijgen met rouw en verlies en is speciaal ontwikkeld voor mensen met een verstandelijke beperking. Het hulpmiddel bestaat

uit een map met werkbladen die gevuld wordt met persoonlijke herinneringen. Bij het maken aan dit herinneringsboek worden verschillende visuele hulpmiddelen ingezet. Het werken aan het boek helpt de cliënt om te beseffen wat dood, verlies en rouw betekenen. Het is een ondersteuning in de rouwverwerking.

Levensalbum^{xviii}

Dit hulpmiddel is bedoeld voor cliënten die behoefte hebben aan het ophalen van herinneringen uit hun leven en het bewaren ervan. Het levensalbum geeft inzicht in het leven van de individuele cliënt: je vormt zijn/haar levensalbum. Het album is een werkboek, gevuld met onder andere foto's en persoonlijke teksten. Als begeleider stel je het album samen, waarbij je nagaat hoe en in hoeverre je de cliënt kunt betrekken in het vullen van zijn/haar eigen boek. Verwanten van de cliënt kunnen ook een waardevolle bijdrage leveren. Zo vorm je samen een herinneringsboek. Wanneer het levensboek is gevuld met persoonlijke herinneringen, kan dit een instrument vormen voor het contact met de cliënt en om gedeelde aandacht te beleven.

Signaleringsplan

Dit hulpmiddel bestaat in verschillende vormen. Het doel van een signaleringsplan is om signalen van cliënten te herkennen en om handvatten te bieden in de begeleidingsstijl die nodig is. Een signaleringsplan is voor de individuele cliënt geschreven. Het plan maakt onderscheid tussen de verschillende fasen van alertheid of (ont)spanning van de cliënt. Daarbij staat bij elke fase beschreven welke signalen de cliënt laat zien. Behorend bij deze signalen staat aangegeven welke begeleidingsstijl gunstig is en welke niet. Het signaleringsplan helpt het team van begeleiders om de cliënt te begrijpen en om eenduidig te werken volgens de begeleidingsstijl die nodig is.

Teken je gesprek^{xix}

'Teken je gesprek' is een hulpmiddel waarbij de begeleider met de cliënt een gesprek visueel maakt. Dit gesprek kan over allerlei zaken gaan. Door symbolen, kleuren en kernachtige beschrijvingen op papier te zetten structureer je het gesprek. In workshops en cursussen kun je leren om een gesprek te tekenen. Dit hulpmiddel is alleen geschikt voor cliënten met een hoger ontwikkelingsniveau.

Weet wat je kan (WWJK)^{xx}

'Weet wat je kan, in gesprek over LVB' is een module met psycho-educatie over een licht verstandelijke beperking. De module is een hulpmiddel om met een cliënt in gesprek te gaan over zijn/haar verstandelijke beperking. De module bestaat uit een werkboek voor de cliënten en een ondersteunend handboek voor de begeleider. Door samen het werkboek door te nemen leert de cliënt wat het betekent om een verstandelijke beperking te hebben en hoe je hier mee om kunt gaan. Ook is er aandacht voor wat de cliënt al kan en waar hij (nog) hulp bij nodig heeft. Ten slotte is er aandacht voor zijn persoonlijke wensen voor de

toekomst. Deze thema's worden behandeld aan de hand van vragen, oefeningen en opdrachten, waarbij veel visueel wordt gewerkt. Het is van belang dat de begeleider een scholing volgt voordat hij start met de inzet van dit hulpmiddel.

Wonderlijk Gemaakt Speciaal^{xxi}

De methode Wonderlijk Gemaakt biedt materiaal over de seksuele en relationele ontwikkeling. De Bijbel wordt als richtsnoer gehanteerd in deze methode. Er is een speciale versie voor mensen met een verstandelijke beperking. De methode geeft handvatten om met behulp van praktisch materiaal acht thema's te bespreken. De thema's zijn: dit ben ik, volwassen worden, relaties, seksualiteit en voortplanting, grenzen, als het mis gaat, onze samenleving en mijn leven nu en later. De methode bestaat uit een map en aanvullende informatie op de website. Op de site zijn werkbladen en afbeeldingen te vinden die ondersteunen in het behandelen van de thema's.

4 Referentielijst

-
- ⁱ Bruijn, J. de, & Twint, B. (2019). *Handboek verstandelijke beperking*
- ⁱⁱ Bruijn, J. de, & Twint, B. (2019). *Handboek verstandelijke beperking Kooij, C.H. van der (2006). Betrokkenheid als basis voor het zorgplan*
- ⁱⁱⁱ Egberts, C. (z.d.) *Drienamiek. Zien Doen Zijn*. Geraadpleegd op <https://www.Drienamiek.nl>
- ^{iv} Vignero, G. (z.d.) *Het model 'De draad'*. Geraadpleegd op <https://gerritvignerodedraad.wixsite.com/dedraad>
Nederlandse Vereniging van Pedagogen en Onderwijskundigen. Geraadpleegd van <https://www.nvo.nl>
- ^v Bruin, C. de (2017). *Dit is autisme: van hersenwerking tot gedrag*
Naber, F.B.A. (2017). *Geef me de 5-methodiek in de zorg: Effectiviteit Geef me de 5-methodiek in zorginstelling JP van den Bent. Resultaten van implementatie Geef me de 5-methodiek op gezondheid en werkplezier van zorgbegeleiders*
Bruijn, J. de, & Twint, B. (2019). *Handboek verstandelijke beperking*
- ^{vi} Bouwstenen Gentle teaching. Geraadpleegd op <https://www.gentleteaching.nl/gentle/nl/bouwstenen>
Databank interventies. Geraadpleegd op <https://www.databankinterventies.nl/interventie-Gentle-teaching.html>
- ^{vii} Corte, K. de (2016). *Maak me niet Down. Downsyndroom anders bekeken*. Downsyndroom. Geraadpleegd op <https://kareldecorte.be/down-syndroom>
- ^{viii} Heijkoop Academy. Geraadpleegd op <https://www.heijkoop-academy.nu>
- ^{ix} Kennisplein gehandicaptenzorg. Geraadpleegd op <https://www.kennispleingehandicaptensector.nl/ernstige-meervoudige-beperking/emb-laccs-boek-koffie-koekje>
LACCS-programma: een goed leven voor iedereen met EVMB. Geraadpleegd op <https://www.laccsprogramma.nl>
- ^x Kennisplein gehandicaptenzorg. Geraadpleegd op <https://www.kennispleingehandicaptensector.nl/verstandelijke-beperking/urlings-aanpak-methode-oiv-eiv>
De methode Urlings. Geraadpleegd op <https://www.buro-urlings.nl/de-methode-urlings/>
- ^{xi} Nederlands Jeugd Instituut. Geraadpleegd op <https://www.nji.nl/interventies/oplossingsgericht-werken>

Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland. Geraadpleegd op <https://www.vgn.nl/achtergrond/bijna-alles-op-te-lossen-behalve-een-beperking>
Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland. Geraadpleegd op <https://www.vgn.nl/nieuws/oplossingsgericht-begeleiden-effectiever-bij-licht-verstandelijke-beperking>

^{xii} Bruijn, J. de, & Twint, B. (2019). *Handboek verstandelijke beperking Kennisplein gehandicapten sector*. Geraadpleegd op <https://www.kennispleingehandicaptensector.nl/ernstige-meervoudige-beperkingen/emb-opvoedings-ondersteuningsprogramma-methode-perspectief-oiv-eiv>

^{xiii} Bruijn, J. de, & Twint, B. (2019). *Handboek verstandelijke beperking Kennisplein gehandicapten sector*. Geraadpleegd op <https://www.kennispleingehandicaptensector.nl/vakmanschap/triple-c-begeleiding-lvb-probleemgedrag-bc>

^{xiv} Systeem Academie. Geraadpleegd op <https://www.systeemacademie.nl/een-taal-erbij/>

^{xv} De Hermeneutische cirkel. Geraadpleegd op <https://docplayer.nl/47881088-De-hermeneutische-cirkel.html>

^{xvi} Kenniscentrum KJP. Geraadpleegd op <https://www.kenniscentrumkjp.nl/professionals/behandelmethoden/ik-ben-speciaal/#:~:text='Ik%20ben%20speciaal'%20is%20een,te%20geven%20in%20hun%20leven.&text=De%20behandelmethode%20moet%20een%20individuele,van%20de%20persoon%20met%20autisme>

^{xvii} Damon. Geraadpleegd op <https://www.damon.nl/book/ik-mis-je-zo-map>

^{xviii} Damon. Geraadpleegd op <https://www.damon.nl/book/levensalbum>

^{xix} Teken je gesprek. Maak je gesprek visueel. Geraadpleegd op <https://www.tekenjegesprek.nl/>

^{xx} Trajectum. Geraadpleegd op <https://trajectum.nl/weet-wat-je-kan>

^{xxi} Wonderlijk Gemaakt. Seksuele vorming vanuit een christelijke levensvisie. Geraadpleegd op www.wonderlijkgemaakt.nl